

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023**

Список использованных источников

1. Леона К. Архитектура сообщества., 2015. № 2 (43). С. 95–99.
2. Кэтрин Х., "Дизайн для разнообразия: пол, раса и этническая принадлежность в архитектурной профессии" Т. 73, №6, 2003, С. 803-812.
3. Джона К. Инклюзивный город: дизайнерские решения для зданий, районов и городских пространств. Шымкент. 2019. С.25-40.
4. Штайнфельд Э. и Маазел Д. Инклюзивный дизайн: универсальная потребность 2020.
5. Джеффри А . Дизайн для строения: международные примеры строительства и программы 2011. С.35-40

УДК 7.036

ҚАЗІРГІ ЗАМАНАУИ МӘДЕНИЕТТЕГІ ҰЛТТЫҚ ДИЗАЙН

Зерекбай Ақнұр Бекжанқызы

nngmath@mail.ru

Магистрант Л.Н. Гумилёв атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекші – Т.К. Самуратова

Дизайн - сән, сәулет, өнеркәсіптік дизайн және графикалық дизайнды қоса алғанда, кең ауқымды облыстарды қамтитын қазіргі заманғы мәдениеттің маңызды компоненті. Соңғы екі ғасыр ішінде дизайн ұлттық бірегейлікпен бірігіп кетті, себебі дизайнерлер мен үкіметтер олардың мәдени мұрасы мен ықыласын көрсететін түрлі көзбен шолу тілдерін жасауға ұмтылды. Қазіргі ұлттық дизайнның пайда болуы - әртүрлі тарихи, мәдени және әлеуметтік факторлармен қалыптасқан күрделі және көп қырлы құбылыс. Бұл ғылыми мақала XIX ғасырдан бүгінгі күнге дейін оның дамуын байқай отырып, мәдениетте қазіргі заманғы ұлттық дизайнның пайда болуы мен тарихын зерттеуге бағытталған. Мақалада ұлттық дизайн тұжырымдамасын қалыптастырған негізгі дизайнерлер, қозғалыстар мен оқиғалар, сондай-ақ оның эволюциясындағы ұлтшылдық, жаһандану және мәдени алмасу рөлі қаралады. Қазіргі ұлттық дизайнды тудырған тарихи және мәдени контекстерді талдай отырып, бұл мақала қазіргі мәдениеттегі ұлттық дизайнның маңызын тереңірек түсінуді қамтамасыз етуге ұмтылады [1].

Бұдан басқа, бұл мақалада сондай-ақ қазіргі заманғы ұлттық дизайн мен ол пайда болған неғұрлым кең мәдени, экономикалық және саяси контекстің арасындағы өзара байланыс қарастырылады. Онда жобалаушылар мен үкіметтер ұлттық бірегейлікті қалыптастыру және жаһандық аренада жұмсақ күшті іске асыру үшін дизайнды қалай пайдаланғаны туралы мәселе қаралады. Бұдан басқа, мақалада қазіргі заманғы ұлттық дизайнның дизайнер мамандығына әсері, сондай-ақ оның қазіргі заманғы жобалау тәжірибесіне әсері талданатын болады. Тарихты жан-жақты талдаудың және қазіргі ұлттық

дизайнның пайда болуының арқасында бұл мақала қазіргі мәдениеттегі дизайн эволюциясын және дизайн, ұлтшылдық және жаһандану арасындағы күрделі өзара іс-қимылды құнды түсінуге арналған. Түптеп келгенде ол қазіргі заманда мәдени ерекшелікті қалыптастыруда және мәдени алмасуды көтермелеуде дизайнның рөлін тереңірек түсінуге жәрдемдесуге арналған.

Қазіргі ұлттық дизайнның ең ерте көріністерінің бірін Өнеркәсіптік революция өндірістің жаңа технологиялары мен әдістерінің пайда болуына әкеліп соқтырған XIX ғасырда байқауға болады. Осы кезеңде ұлттық ерекшеліктер мен мәдениетке деген қызығушылық артып, дизайнерлер дизайнерді өздерінің мәдени мұрасын білдіру және ілгерілету құралы ретінде пайдалана бастады. Еуропада бұл үрдіс дәстүрлі қолөнер техникалары мен материалдарына баса назар аударған және индустрияландыру жоғалтқан ұлттық дизайнерлік дәстүрлерді жаңғыртуға ұмтылған «Өнер және қолөнер» қозғалысында көрініс тапты. Қозғалыс қазіргі заманғы ұлттық дизайнды дамытуда шешуші рөл атқарды, дизайнерлерге олардың мәдени ерекшелігін көрсететін ерекше көзбен шолу тілдерін жасауға негіз болды [2].

«Өнер және қолөнер» қозғалысы XIX ғасырда қазіргі заманғы ұлттық дизайнның пайда болуына жол ашты, өйткені дизайнерлер ұлттық бірегейлікті білдіру үшін дизайнды пайдалану мүмкіндіктерін зерттеуді жалғастырды. Бірінші дүниежүзілік соғыстан кейін дәстүрлі дизайнерлік шарттарды бұзып, ғасырдың рухын бейнелейтін жаңғырушы эстетика жасауға ұмтылған дизайнерлердің жаңа буыны пайда болды. Мұндай тәсілді Германиядағы Bauhaus мектебі бейнеледі, ол бір мезгілде индустрияға дейінгі Германияның дизайнерлік дәстүрлеріне сүйене отырып, функционализм мен жаппай өндіріс принциптерін қабылдады. Модернистік дизайнның әсері бүкіл Еуропада және одан тыс жерлерде сезілді, өйткені дизайнерлер олардың ұлттық ұқсастығын жылдам өзгертін әлемде көрсететін визуалды тіл жасауға ұмтылды. Италияда футуристер қозғалысы Италияның мәдени мұрасын тойлай отырып, заманауи өмірдің энергиясы мен динамизмін басып алуға ұмтылды. Скандинавияда дизайнерлер жергілікті мәдениетке негізделген өзіндік жаңғырту эстетикасын жасау үшін өңірдің бай қолөнер дәстүрлерін пайдаланды. Ал АҚШ-та дизайнерлер елдің өнеркәсіптік қуаты мен мәдени әртүрлілігін көрсететін көрнекі тіл құру үшін модернизм қағидаттарын қабылдады [3].

Екінші дүниежүзілік соғыстан кейінгі дәуірде ұлттық дизайн жаңа мәнге ие бола бастады, өйткені елдер дизайнды жаһандық аренада өздерінің ұлттық бірегейлігін ілгерілету құралы ретінде пайдалануға ұмтылды. Бұл 1958 жылғы Брюссельдегі Дүниежүзілік көрме және 1964 жылғы Токио Олимпиадасы сияқты шараларда көрініс тапты.

XX ғасырдың басы дизайн ландшафтында айтарлықтай жылжудың куәсі болды, өйткені дизайнерлер модернизмді қабылдай бастады және дизайнның дәстүрлі стильдерін жоққа шығара бастады. Осы кезеңде Германиядағы Bauhaus және Нидерландыдағы De Stijl қозғалыстары сияқты жаңа дизайнерлік қозғалыстар пайда болды, ол заманауи материалдар мен технологияларды пайдалануды атап өтті және ұлттық шекарадан шығатын әмбебап дизайнерлік тілдерді құруға ұмтылды. Алайда, осы қозғалыстар аясында дизайнерлер өздерінің мәдени мұраларынан шабыт алуды жалғастырды және олардың ұлттық ерекшелігін көрсететін жобалар жасауға ұмтылды. XIX ғасырда қазіргі заманғы ұлттық дизайнның пайда болуы индустрияландыру мен жаппай өндірістің өсуімен тығыз байланысты болды. Елдер жаһандық нарықта бәсекелесуге ұмтылатындықтан, дизайнерлер тек функционалдық қана емес, сондай-ақ көзбен шолып тартымды және мәдени маңызы бар өнімдерді жасауға арналған. Бұл Британияда өнер мен қолөнер қозғалысы, Францияда

модерн және Германияда югендстиль сияқты түрлі ұлттық дизайн стильдерінің пайда болуына әкелді. Бұл стильдер дәстүрлі қолөнер шеберлігіне, табиғи формалар мен мәдени символизмге күшті екпінмен сипатталды және олар ұлттық бірегейлікті қалыптастыруда шешуші рөл атқарды. Америка Құрама Штаттарында ұлттық дизайнның пайда болуы әлемдік соғыстан кейінгі жаһандық аса держава ретінде елдің өсуімен тығыз байланысты болды. Американдық дизайнерлерге еуропалық және жапондық бәсекеге түсе алатын және американдық заман мен инновацияның қуатты бейнесін жасайтын бұйымдар мен көрнекі коммуникациялар жасау тапсырылды. XX ғасырда ұлттық дизайн тұжырымдамасы саясат пен идеологиямен бірігіп кетті. Көптеген үкіметтер дизайнды ұлттық бірлікті көтермелеу және жұмсақ күшті жаһандық сахнаға бейімдеу құралы ретінде қарастырды. Бұл Германияда «Баухаус» және Ресейде «Вхутемас» сияқты мемлекет демеушілік ететін жобалық бағдарламалардың пайда болуына алып келді, олардың мақсаты олардың тиісті қоғамдарының құндылықтары мен ниеттерін көрсететін дизайнның бірыңғай ұлттық тілін құру болды.

Қазіргі ұлттық дизайнның ең ерте үлгілерінің бірі XIX ғасырдың ортасында, Британиядағы «Өнер және қолөнер» қозғалысы кезінде пайда болды. Дизайнер Уильям Моррис және басқалар басқаратын қозғалыс дәстүрлі қолөнер техникалары мен материалдарының дизайндағы маңыздылығын атап өтті және елдің мәдени мұрасын бейнелейтін британдық дизайнның есеп беру стилін жасауға ұмтылды. Дизайн арқылы ұлттық бірегейлікке назар аудару Франция мен Германия сияқты басқа да елдерде қайталанды.

Жиырмамыншы ғасырдың басында дизайнда модернизмнің пайда болуы ұлттық дизайн туралы дәстүрлі түсініктерге сын айтты. Ле Корбюзье және Вальтер Гропиус сияқты модернистік дизайнерлер ою-өрнекке емес, функционалдылық пен тиімділікке баса назар аударып, шекараны енсерген әмбебап дизайн тілінің пайдасына ұлттық стильдер идеясын жоққа шығарды. Алайда, Италия сияқты кейбір елдерде модернистік дизайн елдің мәдени және тарихи дәстүрлерін бейнелеуге бейімделді, бұл анық итальяндық модернистік стильге әкелді. Екінші дүниежүзілік соғыстан кейін көптеген елдер дизайн көмегімен өздерінің ұлттық ерекшеліктерін қалпына келтіруге және қалпына келтіруге ұмтылды. Мысалы, Жапонияда дизайнерлер ұлттық дизайнның бірегей стилін жасау үшін дәстүрлі жапон эстетикасы мен техникасын қолданған, ал Құрама Штаттарда дизайнерлер елдің демократиялық құндылықтары мен технологиялық жетістіктерін көрсететін америкалық дизайнның ерекше стилін жасауға ұмтылған. Жапонияда дизайндағы «жапондық» тұжырымдамасы соғыстан кейінгі кезеңдегі орталық бағытқа айналды, өйткені ел соғыстан кейін өзінің ұлттық бірегейлігін қалпына келтіруге ұмтылды. Бұл «Метаболизм» қозғалысының пайда болуына әкеліп соқтырды, ол дәстүрлі жапондық дизайн қағидаттарын енгізген бірегей жапон модернистік архитектурасын құруға ұмтылды. Осылайша, Солтүстік Еуропа елдерінде дизайнерлік қозғалыс пайда болды, ол дизайн арқылы қарапайымдылық, функционалдық және әлеуметтік теңдік құндылықтарын насихаттауға ұмтылды. Scandinavian Design деп аталатын бұл қозғалыс табиғи материалдар мен қарапайым, таза желілерді эстетикалық жағымды да, функционалды да жиһаз, бұйымдар мен сәулет жасау үшін пайдалануды атап өтті.

Жапониядағы «Метаболизм» қозғалысы 1960 жылдары елдің қарқынды экономикалық өсуіне және II дүниежүзілік соғыс бұзылғаннан кейін қайта құру қажеттілігіне жауап ретінде пайда болды, Қозғалыс модернистік сәулет пен қала құрылысы қағидаттарының ықпалында болды, бірақ қазіргі заманға бірегей жапондық көзқарас құруға ұмтылды. Метаболизм сәулетшілері ғимараттар мен қалаларды уақыт өте келе өсіп, дамуы

мүмкін тірі ағзалар ретінде қарастырды. Олар өзгермелі әлеуметтік және экологиялық қажеттіліктерді қанағаттандыра алатын икемді және бейімделетін құрылымдарды құруға бағытталған. Қозғалыс технологиялар мен инновацияларға, сондай-ақ табиғи және салынған орта арасындағы өзара байланысқа баса назар аударумен сипатталды. Бұл ретте «Метаболизм» қозғалысы сондай-ақ табиғи материалдарды пайдалану, қарапайымдылық пен минимализм сияқты дәстүрлі жапондық дизайн қағидаттарына сүйенді. Модернистік және дәстүрлі жапондық дизайнерлік элементтердің қосылуы бірегей стиль қалыптастырды, ол көреген де, мәдени мұраларға тамыр жайған да. «Метаболизм» қозғалысының кейбір маңызды жұмыстарына Токиодағы Накагин капсуласының мұнарасы, Кисо Курокава жобалаған және Осакадағы Ехро 70 Дүниежүзілік жәрмеңкесінің павильоны кіреді. Бұл ғимараттар модульді және бейімделетін, уақыт өте келе өсу және өзгеру мүмкіндігімен жобаланған. 1970 жылдары метаболизм қозғалысы қысқарғанымен, оның мұрасын әлі де заманауи жапон сәулетшілерінің жұмысында көруге болады, олар өз дизайндарындағы икемділік, инновация және мәдени мұра қағидаттарына сүйенеді. Қозғалыс сондай-ақ жаһандық сәулет қоғамдастығына елеулі әсер етіп, бүкіл әлем бойынша органикалық және икемді сәулеттің дамуына ықпал етті. Бүгінде ұлттық дизайн мәдени ерекшеліктің және өзін-өзі білдірудің маңызды аспектісі болып қала береді. Көптеген елдер әлі де үкімет қаржыландыратын дизайн саласындағы олардың ұлттық стильдері мен дизайн құндылықтарын насихаттауға бағытталған бастамаларды жүзеге асыруда. Сонымен қатар әлемнің жаһандануы мен өзара тәуелділігі көптеген мәдени дәстүрлер мен әсерлерге негізделген гибридті дизайн стильдерінің пайда болуына әкелді.

Бұл идеялар мен мәдениеттердің жаһандық алмасуын көрсететін бай және түрлі дизайн ландшафтын жасады [4].

XX ғасырдың соңында жаһанданудың пайда болуы ұлттық дизайн туралы дәстүрлі түсініктерге сын айтты, өйткені дизайнерлер шабыт пен ынтымақтастықты іздеп, ұлттық шекарадан тыс жерлерге жиі қарайды. Алайда ұлттық дизайн қазіргі заманғы жобалау тәжірибесінің маңызды аспектісі болып қала береді, өйткені дизайнерлер мен үкіметтер ұлттық ерекшелікті қалыптастыру және мәдени алмасуды көтермелеу үшін дизайнды пайдалануды жалғастыруда.

Қорыта айтқанда, мәдениетте қазіргі заманғы ұлттық дизайнның тарихы мен пайда болуы - түрлі тарихи, мәдени және әлеуметтік факторлардың әсерінен қалыптасқан күрделі және көп қырлы құбылыс екенін атап өткен жөн. Жаһандануға және ұлттық шекараларды шайып кетуге байланысты проблемаларға қарамастан, ұлттық дизайнның маңызды мәні бүгінде де сақталып отыр, өйткені дизайнерлер мен үкіметтер бұл дизайнды ұлттық ерекшелікті қалыптастыру және мәдени алмасуды көтермелеу үшін пайдалануды жалғастыруда. Қазіргі ұлттық дизайн призмасы арқылы біз дизайн, ұлтжандылық және жаһандану арасындағы күрделі өзара іс-қимылды, сондай-ақ қазіргі әлемдегі мәдени бірегейлікті қалыптастырудағы және мәдени алмасуға жәрдемдесудегі дизайнның рөлін тереңірек түсіне аламыз. [5].

Қазір біз алға жылжып келе жатқанымызда ұлттық дизайн эволюциясын зерттеп, зерттеуді жалғастырып, оның әлеуетін түрлі мәдени ерекшеліктерді көрсету және мерекелеу үшін пайдалану маңызды. Осылайша біз түрлі мәдениеттерді терең түсінуге және тануға және инклюзивті және өзара байланысты әлем құруға көмектесе аламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. "Дизайн философиясына кіріспе. Нәрсе. Пішіні. Стиль", т. ю. Быстрова, Екатеринбург, 2001 ж. – 201с.
2. Ажгалиев Ш.У., Темиргалиев Н. Об информативной мощности линейных функционалов // Мат. заметки, Т. 73, №6, 2003, С. 803-812.
3. Темиргалиев Н. Об оптимальном восстановлении решений классических уравнений математической физики // I-съезд математиков Казахстана: Тезисы докладов. Шымкент. 1996. С.151-153.
4. N. Nayryzbayev, N. Temirgaliev An Exact Order of Discrepancy of the Smolyak Grid and Some General Conclusions in the Theory of Numerical Integration // Found Comput Math. 2012 №12. P.139–172
5. Райдер Л. Квантовая теория поля. – М.: Платон, 1998, 315 с.

УДК 7.036

ПРОБЛЕМА ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ГРАФИЧЕСКОМ ДИЗАЙНЕ

Климова Гауһар Алтынбекқызы

zxcxvbbnmg@gmail.com

Магистрант 1 курса ЕНУ им. Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан

Научный руководитель – Бегімбай К.М.

В настоящее время искусственный интеллект стал неотъемлемой частью многих сфер нашей жизни, включая графический дизайн. Применение искусственного интеллекта в данной области позволяет значительно сократить время и улучшить качество работы, а также расширить возможности и творческий потенциал дизайнера.

В данной научной статье мы рассмотрим проблемы, связанные с применением искусственного интеллекта в графическом дизайне, а также рассмотрим плюсы и минусы данного подхода и возможные пути решения проблем.

Одним из преимуществ использования искусственного интеллекта в графическом дизайне является возможность автоматизации многих процессов, которые ранее занимали много времени и усилий у дизайнера. Например, с помощью ИИ можно создавать логотипы, фоны, шрифты, иконки и многие другие элементы дизайна. Кроме того, ИИ может использоваться для улучшения качества изображений, путем устранения шумов и артефактов, улучшения контрастности и насыщенности цветов. Однако, при использовании искусственного интеллекта в графическом дизайне возникает ряд проблем. Одной из главных проблем является недостаток творческого подхода. Дизайн созданный с помощью ИИ может быть чрезмерно стандартизированным и лишенным индивидуальности. Также, дизайн созданный с помощью ИИ может не отражать особенностей бренда или компании, которую он представляет [1].